

Uns germans menys allunyats del que sembla

Víctor Martínez-Gil (ed.), «*Uns apartats germans*». *Portugal i Catalunya*.
Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner editor, 2010, 176 pp.

SEBASTIÀ BENNASSAR
Escriptor

JOSEP PICH
Universitat Pompeu Fabra

Uns apartats germans és un llibre diferent. El professor Víctor Martínez-Gil és l'editor d'una obra que té els seus orígens en la jornada que se celebrà el dia 26 de novembre de 2009 sota el títol d'*Uns apartats germans. Jornada sobre les relacions històriques entre Catalunya i Portugal* i que va coordinar el mateix curador del volum. Al llibre que ressenyem hi trobem els treballs de Bernardo Futscher Pereira, Josep Sánchez Cervelló, Fernando Catroga, Maria da Conceição Meireles Pereira, el propi Martínez-Gil, Joaquim Sala-Sanahuja, Jesús Revelles Esquirol i José Medeiros Ferreira, és a dir, textos dels principals especialistes de les relacions entre aquests dos bocins de la Península Ibèrica, que si ben sovint es miren d'esquena és pels intents d'amagar i menysprear la realitat portuguesa a Espanya, així com la política d'ocultació de les cultures espanyoles que no siguin la castellana. A tall d'exemple, el 2007, a la Fira del Llibre de Frankfurt, els periodistes alemanys li digueren a Jaume Cabré que «la literatura catalana és el secret d'estat més ben guardat d'Espanya, ningú no ens havia dit mai que existia ni ningú havia fet res mai per promocionar-la».

Quant al llibre que ressenyem sorprèn des de la portada amb la imatge de dos fetus angoixants. És agosarada, però els dissenyadors habituals de l'editorial Lleonard Muntaner —en aquesta ocasió la coberta la signen el mateix Lleonard Muntaner i Daniel Torres—, han aconseguit que el llibre cridi l'atenció des de la portada, ja que aquesta imatge paratextual ens dona informació sobre el missatge central dels textos que l'integren, ja que el lector obtindrà una visió sintètica i panoràmica dels moments en què aquests apartats germans havien estat una mica més units. Cal remarcar la feina d'una col·lecció editorial valenta com és la sèrie «Temps Obert» de Lleonard Muntaner, on s'hi han publicat alguns textos assagístics importants en els darrers anys i que confirma la idea que un llibre com aquest s'havia de publicar en una editorial illenca, atesos els peculiars interessos lusòfils de la *pedra que sura*, amb un magnífic ventall de traductors del portuguès com Gabriel Sampol, Nicolau Dols, Marta Ferré, Antoni Picornell, Antoni Xumet i l'aportació menorquina de Ponç Pons i el mestratge de Perfecto E. Cuadrado, i els precedents dels *homenots* de lletres Miquel Dolç i Guillem Colom i Josep Maria Llompart.

La portada no és l'única sorpresa del llibre, sinó que també crida l'atenció la publicació dels treballs en català i en portuguès indistintament, sense cap mena de traducció. És una sorpresa, però no hauria de ser un inconvenient pels potencials lectors, ja que es tracta de

dues llengües *germanes*. A més, els textos en portuguès es poden llegir amb facilitat, amb una mica de bona voluntat, i complementen perfectament les aportacions escrites en català. Aquesta reflexió es pot aplicar perfectament, a la inversa, pels lectors lusitans.

Sense més preàmbuls convindria explicar què s'amaga al darrera dels dos fetus de la portada i això és, ni més ni menys, que vuit ponències que expliquen quines han estat les relacions entre Catalunya i Portugal al llarg de la història i en quin punt es troben en aquest moment. Per la part portuguesa ens trobem amb les aportacions de Bernardo Futscher Pereira (cònsol general de Portugal a Barcelona); Fernando Catroga (Universitat de Coïmbra); Maria da Conceição Meireles Pereira (Universitat de Porto), i José Medeiros Ferreira (exministre d'Afers Estrangers i president del Consell General de la Universitat Aberta). Per la part catalana es poden llegir els treballs de l'editor del llibre, Víctor Martínez-Gil (Universitat Autònoma de Barcelona); Josep Sánchez Cervelló (Catedràtic de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona); Joaquim Sala-Sanahuja (Universitat Autònoma de Barcelona) i Jesús Revelles (Universitat Autònoma de Barcelona).

L'article del cònsol Futscher Pereira és de caire institucional, mentre que la resta es poden agrupar en tres grups. El primer seria els articles de caire històric, amb els magnífics i sintètics treballs, tant l'inicial del professor Sánchez Cervelló, que repassa les relacions entre Portugal i Catalunya des del 1640 fins a l'actualitat, com el final de Medeiros Ferreira centrat en aquestes relacions, però en el context estrictament coetani: des del 25 d'abril de 1974, la data de la Revolució dels Clavells.

El segon és el de l'iberisme i el federalisme des del seu vessant històric lusità per Catroga i Meireles Pereira. De fet, a Portugal, el debat sobre l'iberisme va ressorgir poc abans de la mort de José Saramago, gràcies a les seves aportacions recurrents a la premsa en defensa d'una unió amb Espanya. Els debats històrics portuguesos sobre iberisme i federalisme són ben interessants en aquests moments, tant de crisi de l'Estat del Benestar, com a Espanya de replantejament de l'Estat de les Autonomies.

El tercer gran tema és el de les relacions culturals i és el que possiblement fascinarà més als lectors d'aquest interessant llibre. I és que a través del text ens podem assabentar del desenvolupament històric d'aquestes relacions, que arrenquen a l'Edat Mitjana i que ens afecten de ple (Pere I d'Urgell, fill del rei Sanç I de Portugal va bescanviar el senyoriu de l'Urgell per la tinença feudal de Mallorca, Menorca i Eivissa i posteriorment les tornà a bescanviar per terres a València; la seva mare era Dolça de Barcelona; la Santa Isabel portuguesa era Isabel d'Aragó; la dissortada Elionor de Portugal va ser esposa de Pere III el Cerimoniós; el cartògraf mallorquí Jafudà Cresques va ser a l'escola naval de Sagres i influí directament en els descobriments portuguesos...) i arriben fins als nostres dies, on estan basades molt més en els interessos i els afanys personals que no en cap relació institucionalitzada. Aquesta és una de les principals conclusions que presenten els articles de Martínez-Gil, Sala-Sanahuja i Revelles Esquirol. A través de la lectura dels seus textos podem veure com els entrebancs de relacions institucionals sempre s'han salvat gràcies a la persistència i pervivència de la curiositat individual de les persones, siguin aquestes Roure, Margall, Ribera i Rovira, Fèlix Cucurull, Manuel de Seabra, Cambó, Pla o Gaziol, per

citar només els exemples que apareixen al llibre de lusitanistes destacats. Posats a buscar un emperò al llibre, seria interessant que se'ns hagués trobat l'equivalent lusità als autors anteriorment citats, tot i la tasca d'algun catalanòfil portuguès, com la relació de Francisco José Teixeira Bastos amb el *Diari Català* (1879–1881), el primer diari polític escrit en català.

En definitiva, el llibre és una eina de primer ordre per qui vulgui aprofundir una mica més en les relacions entre dos territoris amb moltes més semblances de les que mai ens han mostrat. De fet, un dels efectes d'aquest llibre, en paraules de Martínez-Gil, és «fer veure als estudiosos i als lectors portuguesos i catalans que una part de la seva història —i de la seva actualitat— és compartida» i com diu Medeiros Ferreira les relacions catalano-portugueses «são fundamentais para un melhor equilibrio peninsular».